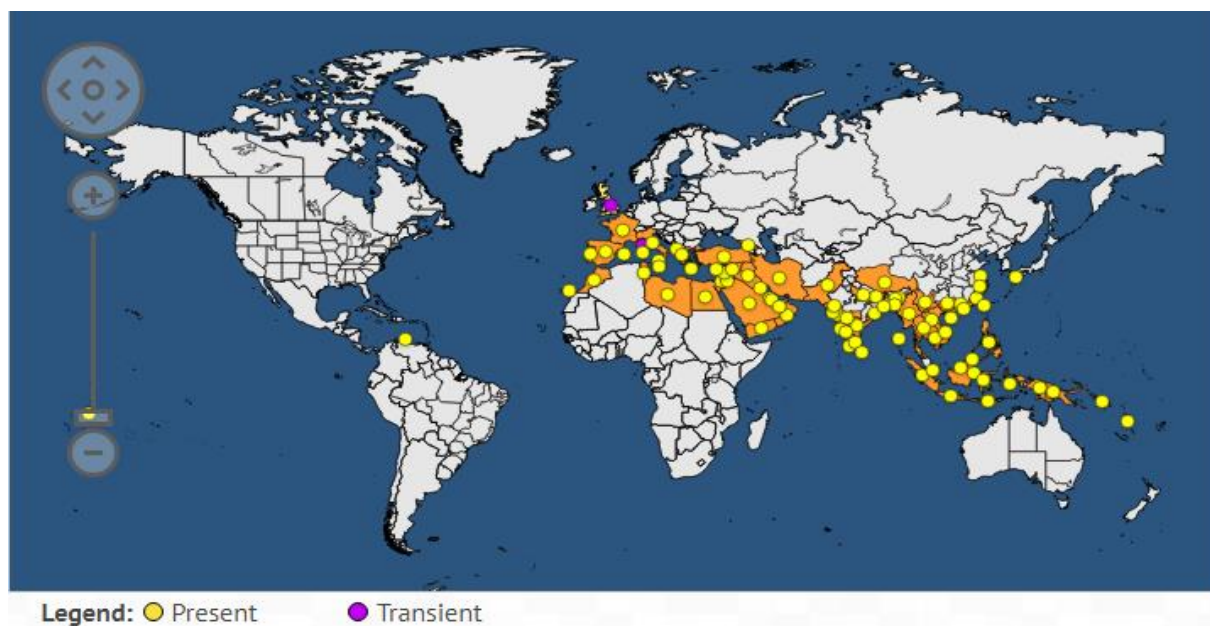

INFORMACIJA

O OBEZBJEĐIVANJU SREDSTAVA ZA SPROVOĐENJE FITOSANITARNIH MJERA U CILJU SUZBIJANJA I UNIŠTAVANJA CRVENOG SURLAŠA PALMI I SANIRANJE ŠTETA NASTALIH DJELOVANJEM CRVENOG SURLAŠA PALMI

Crveni surlaš palmi *Rhynchophorus ferrugineus* (Olivier) potiče iz južne Azije i iz tog područja se proširio, sredinom osamdesetih godina, prema zapadu, velikom brzinom.

Rasprostranjen je u svim zemljama Mediteranskog regiona: Egipat (1992), Španija (1996), Izrael i Jordan (1999), Italija (2004), Turska (2005), Kipar, Grčka i Francuska (2006), Maroko (2008), Gruzija, Albanija i Slovenija (2009), Hrvatska i Tunis (2011) i Crna Gora (2012).

Ovaj štetni organizam napada skoro sve vrste palmi, na kojima uzrokuje velike štete.

Ne postoji ni jedna zemlja koja je uspjela da izvrši eradikaciju (iskorjenjivanje) ovog štetnog organizma.

O ozbiljnosti problema govori i činjenica da su u 2017. godine ministri poljoprivrede zemalja članica Ujedinjenih nacija (FAO) dogovorili zajednički plan suzbijanja crvenog palminog surlaša, nakon što se taj insekt proširio na više od 60 zemalja svijeta prepoznajući ga kao "globalnu prijetnju" i njegov devastirajući uticaj na palme.

Za sada ne postoji efikasna zaštita, niti hemijsko sredstvo (insekticid) kojim se ovaj insekt može iskorijeniti jednom kada se naseli na nekom području.

U Crnoj Gori je u oktobru 2012. godine prvi put zabilježena pojava štetnog organizma crvenog surlaša palmi *Rhynchophorus ferrugineus* (Olivier), na teritoriji opštine Ulcinj.

Nakon toga, i pored svih preduzetih fitosanitarnih mjera, ovaj insekt je nastavio širenje na teritoriji svih primorskih opština: Budva 2014. godine, Tivat, Kotor i Bar 2015. godine i Herceg Novi 2016. godine.

Odmah nakon potvrde prvog slučaja prisutnosti ovog štetnog organizma Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja je donijelo:

- Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja, širenja i suzbijanje *Rhynchophorus ferrugineus* (Olivier) ("Sl. list CG", br. 54/12);
- Akcioni plan za eradikaciju i suzbijanje crvenog surlaša palmi - *Rhynchophorus ferrugineus* (Olivier) (novembar 2012 do novembar 2015) ("Sl. list CG", br. 60/12, 61/13);
- Naredba o sprovođenju hitnih fitosanitarnih mjera radi sprječavanja unošenja i širenja crvenog surlaša palmi *Rhynchophorus ferrugineus* ("Sl. list CG", br. 9/15);
- Naredba o sprovođenju hitnih fitosanitarnih mjera radi sprječavanja širenja i suzbijanja crvenog surlaša palmi *Rhynchophorus ferrugineus* ("Sl. list CG", br. 18/15);
- Akcioni plan za sprječavanje širenja i suzbijanje crvenog surlaša palmi - *Rhynchophorus ferrugineus* (Olivier) Broj: 320/16-0101-332 Podgorica, 7. april 2016. godine.

U ove propise prenijete su sve poznate EU i međunarodno priznate mjere za suzbijanje širenja i za iskorjenjivanje crvenog surlaša palmi uključujući i obaveze i odgovornosti držaoca bilja.

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja i Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove blagovremeno i u kontinuitetu sprovodi sve propisane mjere iz svoje nadležnosti a u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti bilja i smjernicama Evropske agencije za bezbjednost hrane, Međunarodne organizacije za zdravlje bilja i Evropske komisije, u cilju suzbijanja širenja crvenog surlaša palmi.

Od 2012. godine Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, preduzima hitne mjere radi uništavanja napadnutih palmi. U tom cilju uložena su finansijska sredstva po godinama kako slijedi:

Godina	Opis mjere	Iznos €
--------	------------	---------

2012	Nadzor	1.500,00
	Hitne mjere	7.704,00
2013	Nadzor	1.500,00
	Hitne mjere	12.839,00
2014	Nadzor	1.500,00
	Hitne mjere	20.177,00
2015	Nadzor	1.500,00
	Hitne mjere	11.054,00
2016	Nadzor	1.000,00
	Hitne mjere	15.000,00
2017	Nadzor	1.000,00
	Hitne mjere	15.000,00
Ukupno		89.774,00

Prema podacima koje posjeduje Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, a koji su prikupljeni sa terena od fitosanitarnih inspektora, u periodu od 2012. do 2017. godine napadnuto je i uništeno, u primorskim opštinama, palmi kako slijedi:

Opština	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	Ukupno
Ulcinj	6	10	14	20	12	54	116
Bar	-	-	9	3	9	55	76
Budva	-	-	6	37	96	20	159
Tivat	-	-	1	9	23	28	61
Kotor	-	-	-	2	3	38	43
Herceg Novi	-	-	-	1	15	90	106
	6	10	30	72	158	284	561

Vlasnici - držaoci bilja su dužni da, ukoliko primijete bilo kakvu novu ili neuobičajenu pojavu ili sumnju o prisustvu štetnog organizma, preduzmu sve naložene fitosanitarne mjere. Stoga, gore navedeni podaci, ne daju i ukupan broj napadnutih i uništenih palmi, obzirom da su se držaoci bilja, u nekim situacijama, ponašali odgovorno, i sprovodili propisane mjere uništavanja palmi, samostalno.

Troškove sprovođenja svih naređenih mjera snose držaoci bilja. Pored fizičkih i pravnih lica koji na svojim posjedima imaju palme, držaoci bilja su i lokalne uprave, za palme na javnim površinama, kao i Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom.

Takođe, veoma važne mjere koje su primjenjivane su hemijski tretman zdravih palmi u cilju spriječavanja napada crvenog surlaša palmi i dendrohrurgija na napadnutum palmama gdje god je to bilo primjenljivo.

I pored svih preduzetih mjera, često su se javljala ograničenja za sprovođenje mjera u punom obuhvatu, kao što su:

- nedovoljan stepen odgovornosti držaoca bilja u smislu zdravstve zaštite bilja;
- veliki broj fizičkih lica, držaoca palmi nije stalno nastanjen u Crnoj Gori, što je onemogućavalo ili značajno otežavalo sprovođenje fitosanitarnih mjera na privatnim posjedima;
- visoki troškovi sprovođenja mjera za držaoce palmi koji uključuju uništavanje i neškodljivo uklanjanje kao i transport na lokacije određene za zakopavanje;
- konfiguracija terena, raspored objekata na crnogorskom primorju je često razlog za otežanost ili nemogućnost pristupa mehanizacije palmama uz rizik od nanošenja štete okolnim objektima;
- komunalna gradska preduzeća, koja su držaoci bilja na javnim površinama, a ujedno su i ovlašćeni pružaoci usluga za sprovođenje fitosanitarnih mjera fizičkim i pravnim licima, često nijesu pravovremeno mogli izaći u susret zahtjevu stranke kako zbog obimnosti redovnih poslova, tako i zbog neodstajućih kapaciteta (ljudi i opreme).

Najznačajniji ograničavajući faktor za adekvatno preduzimanje mjera svakako je nedostatak finasijskih sredstava držaoca bilja, kako kod fizičkih lica tako i kod nadležnih komunalnih preduzeća.

Važno je istaći da su lokalne uprave u najvećoj mjeri prepoznale značaj preventivnih hemijskih tretiranja palmi koje su na javnim površinama i palme se tretiraju u svim opštinama. Sredstva koja ulažu, a samim tim i broj tretmana se povećava iz godine u godinu, čime se povećava efikasnost. Međutim, značajno ograničenja ove mjere je nemogućnost tretiranja palmi u vrijeme turističke sezone zbog prisustva velikog broja turista, kao i rizika za životnu sredinu i moguću pojavu rezistentnosti.

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja – Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove prepoznajući devastirajući efekat crvenog palminog surlaša kako na ambijentalnu sliku crnogorskog primorja, tako i na ekološke i ekonomske štete koje izaziva podržava inicijativu Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom Crne Gore da se formira Fond za sprovođenje fitosanitarnih mjera u cilju suzbijanja i uništavanja crvenog surlaša palmi i saniranje šteta nastalih njegovim djelovanjem.

Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore je jedan od većih držaoca palmi, pa je i ovo preduzeće u obavezi je da sprovodi sve naređene fitosanitarne mjere.

Prepoznajući značaj efikasnog, pravovremenog, stručnog i kontinuiranog sprovođenja mjera protiv crvenog surlaša palmi, Upravni odbor JP za upravljanje morskim dobrom Crne Gore je na LXVI sjednici održanoj 24. 11. 2017. godine razmatrao situaciju po pitanju crvenog surlaša palmi i predložio pokretanje inicijative da se 50% naknade za korišćenje morskog dobra, u iznosu od 275.000 €, uplaćenih od strane društva „Terna Crna Gora“ (Ugovor o korišćenju morskog dobra za implementaciju i izvođenje infrastrukture, od 1. 09. 2016. godine) preusmjere Vladi Crne Gore, odnosno Ministarstvu poljoprivrede i ruralnog razvoja za formiranje fonda za revitalizaciju, sanaciju i kupovinu novih palmi u zoni morskog dobra, zbog neophodnosti sprovođenja hitnih fitosanitarnih mjera koje se sprovode u borbi protiv crvenog surlaša palmi i u cilju sprovođenja akcionog plana za eradikaciju i suzbijanje crvenog surlaša palmi. JP za upravljanje morskim dobrom Crne Gore je Ministarstvu poljoprivrede i ruralnog razvoja dostavio Zaključak Upravnog odbora, broj 0203-3465/19 od 24. 11.2017. godine, sa obrazloženjem predloženog zaključka.

Na ovaj način, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore pokazuje visok stepen odgovornosti, ne samo kao držalac bilja, već i šire, sa ciljem zaštite i unaprijeđenja životne sredine i očuvanja autentičnog i prepoznatljivog ambijenta crnogorskog primorja.

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja će ova obezbijeđena sredstva sa posebnog računa koristiti u skladu sa Posebnim Akcionim planom za sprovođenje fitosanitarnih mjera u cilju suzbijanja crvenog surlaša palmi - *Rhynchophorus ferrugineus* (Olivier) sa planom revitalizacije i sanacije šteta nastalih njegovim djelovanjem, što podrazumjeva podršku ovlaštenim organizacijama u lokalnim upravama za sprovođenje mjera na njihovom području (komunalne službe, preduzeća za održavanje gradskog zelenila), nabavku potrebnih hemijskih sredstava i opreme za tretman palmi, za dendrohirurgiju i neškodljivo uništavanje zaraženog biljnog materijala, nabavku sadnica (palmi koje nijesu osjetljive na napad crvenog surlaša ili drugog bilja), feromonskih klopki za praćenje i izlovljavanje i monitoring uspješnosti sprovedenih mjera.

PREDLOG ZAKLJUČAKA:

6. Vlada Crne Gore, je na sjednici_____održanoj _____2018. godine, razmotrila i usvojila Informaciju o obezbjeđivanju sredstava za sprovođenje fitosanitarnih mjera u cilju suzbijanja i uništavanja crvenog surlaša palmi i saniranje šteta nastalih njegovim djelovanjem koju je dostavilo Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja.
7. Vlada Crne Gore je saglasna da se sredstva u iznosu od 275.000 €, u skladu sa Zaključkom Upravnog odbora JP za upravljanje morskim dobrom Crne Gore, broj 0203-3465/19 od 24. 11.2017. godine uplate na poseban račun Vladi Crne Gore, odnosno Ministarstvu poljoprivrede i ruralnog razvoja za realizaciju Posebnog Akcionog plana za sprovođenje fitosanitarnih mjera u cilju suzbijanja crvenog surlaša palmi - *Rhynchophorus ferrugineus* (Olivier) sa planom revitalizacije i sanacije šteta nastalih njegovim djelovanjem.
8. Zadužuje se Ministarstvo finansija da na osnovu zahtjeva Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja otvori poseban račun za obezbijeđena sredstva za sprovođenje fitosanitarnih mjera u cilju suzbijanja i uništavanja crvenog surlaša palmi i saniranje šteta nastalih djelovanjem crvenog surlaša palmi.
9. Zadužuje se Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja i Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove da u roku od 15 dana donesu Posebni Akcioni plan za sprovođenje fitosanitarnih mjera u cilju suzbijanja crvenog surlaša palmi - *Rhynchophorus ferrugineus* (Olivier) sa planom revitalizacije i sanacije šteta nastalih njegovim djelovanjem.
10. Zadužuje se Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja i Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove da polugodišnje izvještava Vladu Crne Gore o realizaciji aktivnosti iz Posebnog Akcionog plana za sprovođenje fitosanitarnih mjera u cilju suzbijanja crvenog surlaša palmi - *Rhynchophorus ferrugineus* (Olivier) sa planom revitalizacije i sanacije šteta nastalih njegovim djelovanjem.